

AMIKOR ÉN PÁLYAKEZDŐ VOLTAM...

BÁRDOS KORNÉL

Néhány évvel ezelőtt, amikor egy alkalommal a Zenetudományi Intézetben járván, a Magyar Zenetörténeti Osztály aajtaján felfedeztem Bárdos Kornél nevét, gondolkodás nélkül bekopogtam, hogy több mint két évtizede nem látott, kedves volt tanáromat üdvözöljem.

Pontosan emlékeztem arra, hogy a zeneiskolai zeneirodalom órákon ő beszélt nekem először Beethoven Kilencedik szimfóniájának lassú tételéről, és szintén tőle hallottam például a schönbergi „Reihe”-technikáról életemben először. Kornél bácsit nyugodtan megkérdezhettem, hogy is írják a triolát, ha az első hang helyén szünetnek kell állni, és ő vezetett be a partitúraolvasás nehez mesteriségébe is. Alighanem ebben az időben vásároltam első zsebpártitúráimat.

Ezeket a zeneirodalom órákat – mint az alábbi beszélgetésből is kiderül – Bárdos Kornél ugyan a nem zenei pályára készülők számára szervezte és tartotta, valószínűleg azonban nem én vagyok az egyetlen volt tanítványa, akit paradox módon éppen ezek az emlékezetes, a muzsika világára szemet és fület nyitó zeneiskolai délutánok segítettek mégis olyan pályákra, melyek a zenével való mindennapos foglalkozást nyújtják és elvárják. A hangszeres órák jólismert, a szorgalom bizonyos hiányosságai következtében meghatározhatatlan közérzetét

a zeneirodalom órák előtt mindig a kellemes várakozás izgalma váltotta fel. Itt az ifjú ember tanítványnak érezte magát, olyan tanítványnak, aki egy kedves meghívásnak tesz eleget, és minden érzékszervével befogadásra kész. Szeretett zeneirodalom tanáromnak évekkal később, 1977-ben odaítélte „Az Okatatóügyi Kiváló Dolgozója” kitüntetés bizony a legméltóbb kezekbe került.

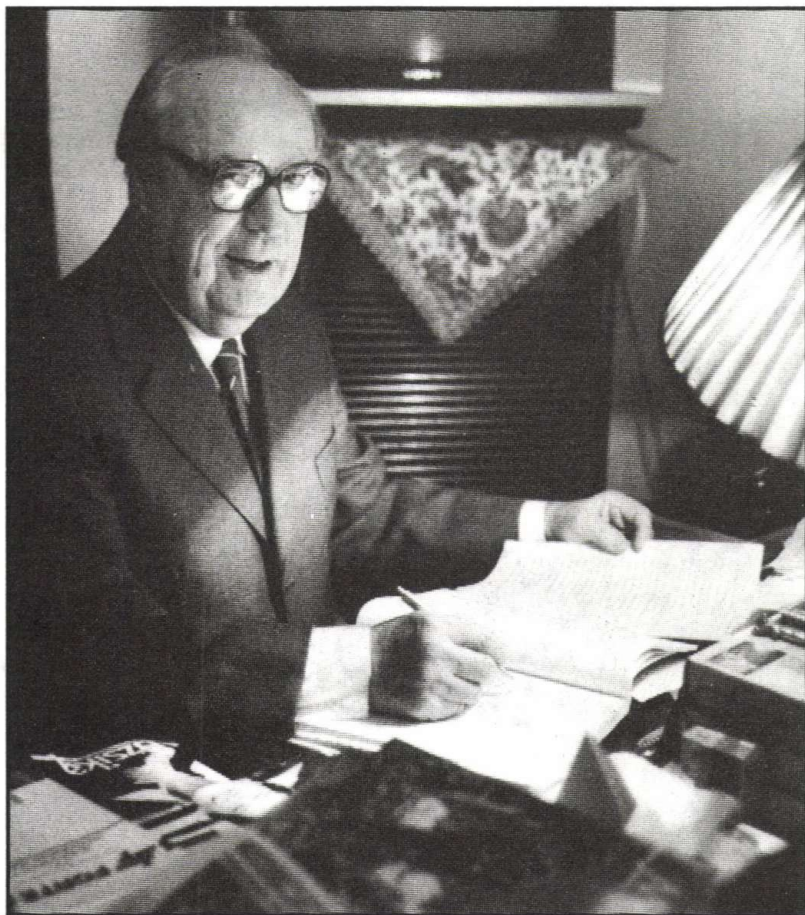
Zenetudósi, kutatói munkásságáról annak idején fogalmam sem volt, a növendékhangversenyeken tartott ismertetőit csakis tanári munkájához tartozónak véltem. Nem emlékszem arra sem, hogy tudtam volna: Bárdos Kornél tanárunk felszentelt pap. Erről részletesebben ebben a beszélgetésben nyilatkozik először, bár Somfai László abban a cikkében, melyben Bárdost, mint a Művészeti Alap nagydíjasát köszönti (MUZSIKA 89/2), megemlíti belépését a ciszterci rendbe. Somfai itt úgy jellemzi őt, mint a szerzetesi alázattal és kitartással alkotó tudósok egyikét. Király Péter beszélgetése (MUZSIKA 84/2) bepillantást enged a zenetudósi műhelymunkába és mintegy összegezi Bárdos Kornélnak az évtizedes kutatásaiból leszűrte, a magyar zenetörténet egy részét merőben új fényben megmutató felismeréseit.

Azon a napon, amikor örömmel fedeztem fel nevét a Magyar Zenetörténeti Osztály aajtaján, épp szabadságon volt. Egy évnek kellett eltelni

addig, míg találkozhattunk, és újabb éveknél, míg ez a beszélgetés létrejöhetett, melynek mostani közreadásával a hetvenegyedik életévét betöltött, munkásságával magas akadémiai tudományos fokozatot elnyert, máig aktívan dolgozó Bárdos Kornélt – engedelemmel, számomra: Kornél bácsit – köszönhetjük sok szeretettel.

Életemet három szakaszra osztom: gyerekkoromtól 1950-ig, 1951-től 1979-ig és 79-től máig. Gyerekkoromnak és tulajdonképpen 1950-ig tartó tanulmányi korszakomnak is egyik fő éltető eleme volt, hogy mióta eszemet tudom, szerzetes-tanárnak készültem. De ehhez a pályaválasztáshoz azonnal kapcsolódott a muzsika is. Jó édesapám, aki 36 évesen meghalt, még gondoskodott arról, hogy én nyolcéves koromban bekerülhettem az európai hírvű pécsi székesegyházi énekiskolába, amelyet Dulánszky Nándor püspök alapított 1888-ban. 8 és 14 éves korom között minden vasárnap más-más misét énekeltünk a regensburgi ceciliánus stílus szerint, s ez azt eredményezte, hogy fél éven belül tökéletesen megtanultunk kottát olvasni, olyannyira, hogy az első fél év után szólampróbák nélkül részt tudtunk venni a vegyeskari összpórákon. Énekórák pedig minden nap voltak, és mindjárt zongorára is tanítottak. (Később nem is értettem a Zeneakadémián, miért kell megtanulnom szolmizálni, hiszen tudok kottát olvasni! Forrai Miklós bölcsen válaszolt: – Kedves tanár úr, ön pedagógus lesz és önnek a szolmizálást tanítania kell! – Ezzel a kérdés meg volt oldva. A szolmizálás mindenkinek segít, akinek nincs abszolút hallása, nekem is volt belőle hasznom később.) Tehát gyerekkoromtól kezdve egy olyan kultúrával kerültem kapcsolatba, amely a tiszta élő vizek forrása volt számomra.

14 éves koromban beléptem a ciszterci rendbe, a pécsi ciszterci gimnáziumból aztán fölkerültem a

Felvégi Andrea felvétele

budai gimnáziumba és rendházba, mint kisszeminarista. A gimnázium növőjára jellemző, hogy itt tanított a híres Vörösmarty-kutató Brisits Frigyes, aki magyarból olyan tűz alatt tartotta az osztályunkat, hogy mi egyszerűen lángoltunk, és magam is ezt a szakot választottam később az egyetemen. Amellett a muzsika volt mindenem. Szegedi Ernő, későbbi zeneakadémiai tanár, bejárt a rendházba, és 4 éven keresztül tanított zongorára. A másik élményem pedig Rajeczky Benjamin volt, akinek keze alá kerültem. Egész könyvtára rendelkezésemre állt, és ő maga vitt engem koncertekre. 16 éves koromban Béni báccsival végighallgattuk és együtt elemeztük Bach Wohltemperiertes Klavier sorozatát Kósa György előadásában. Gimnáziumi koncerteket is rendezett, Pallagi János osztály-

társam, Járdányi Pali és Sugár Rezső közreműködésével.

Érettségi után, a Zircen 1940-ben megkezdett ötéves teológiai tanulmányaim folyamán csodálatos, teljes gregorián légkörben nőttem föl. Naszályi Emil erkölcs-tan-tanárunk volt az élő gregorián mestere. Tessék elképzelni, hogy Zircen 1940 és 45 között minden áldott nap gregorián schola volt, énekeltünk konvent-miséen gregoriánt, vasárnap a nagymisé és vesperást is.

Attól függetlenül pedig a zsolozsmát naponta mondtuk s nagy ünnepeken pedig egyes részeit énekeltük is. Az élő gregorián mindennapi gyakorlata számomra olyan gyökereket jelentett, amelyek nemcsak érzelmekben vittek közel a gregoriánhoz, hanem praxisban és elméletben is.

1945-ben szentelt pappá Mind-szenty József bíboros érsek, és akkor fölkerültem Péstre, a Horánszky utcai házunkba.

Még 1943-ban, teológia alatt osztálytársammal, Marosszéki Zsolttal (aki ma Ralph March néven ismert külföldön, a kölni dóm kar-nagya volt) apátunk szokás szerint magához kéretett, és be kellett jelenteni, milyen tanári szakot választunk. Mondtuk, hogy a Zeneakadémiát szeretnénk elvégezni. Endrédy Vendel apát úr természetesen mindent fölírt, de a végén megkérdezte: és fiam, milyen szakosok lesztek? Mondtuk: zene szakosok szeretnénk lenni. Tudom fiam, zene szakosok lesztek, de az egyetemen milyen szakosok lesztek? Tudtuk előre, hogy ez a trükkünk nem fog sikerülni, a muzsikát önmagában nem fogja elfogadni. Zsolt a franciát és magyart választotta, én a magyar-latint. Tehát 1943-tól kezdve mi már foglalkoztunk is a szakunkkal, hiszen a cél az volt, hogy öt év teológia alatt ne felejsük el, amit már tudtunk.

1945-ben aztán beiratkoztunk az egyetemre Budapesten. Első évben Sugár Rezső előkészített kettőnket a zeneakadémiai felvételre. Sugár jó barátunk volt, amúgy is megtette volna ezt, de volt egy másik, anyagi szempont is, mert mi azzal fizettünk, ami nagyon nagy kincs volt 1945-46-ban: étolajjal. A rendnek ugyanis akkor még megvolt az olaj-ütője Nagyvenyimben, Dunaújváros környékén, ahol a rendi birtok terült el.

1946-tól kezdve a Zeneakadémiára is jártunk, egyházzenei tanszakra. Az egyetemen Horváth János, Pais Dezső, Bisztray Gyula, Huszti József adott elő, akiktől nagyon sokat tanultam. A Zeneakadémián viszont Bárdos Lajos, Harmath Arthur, Werner Alajos, Forrai Miklós, Nagy Olivér, Pécsi Sebestyén tanított.

A Zeneakadémián az utolsó évünkben, 1949/50-ben megszűntették az egyházzenei tanszakot.

A pécsi Énekes Iskola növendékeként a felső sor közepén (1930-as évek)

Bennünket gépiesen áttettek a középiskolai énektanár- és karvezető-képzőbe, így Ádám Jenő, Gárdonyi Zoltán, Gát József, Vásárhelyi Zoltán is tanárunk volt; Kodály persze már azelőtt is, mert hiszen népzenét nála hallgattunk. A mi évfolyamunk 1949/50-ben hallgathatta még az egyházzenei tárgyakat; így a végén mi nemcsak középiskolai ének- és zenetanári oklevelet kaptunk, de az Egyházmegye Esztergomban az index alapján kiadta nekünk az egyházkamagyi diplomát is.

1948 nyarán történt az iskolák államosítása. A bölcsészegyetemekre 49-től kezdve nem engedték járni a szerzeteseket. Ezt tudván apátunk úgy döntött: élven azzal a privilégiummal, hogy aki elvégzett már egy főiskolát (mint mi a teológiai), annak elengedik egy év hallgatását, azt kérte tőlünk 1948. szeptemberében, hogy mi az 1949. júniusában esedékes tanári szakvizsgánkat még az év decemberig tegyük le, mert addig jogunk van levizsgázni. Erre vállalkoztunk is.

Ezzel kapcsolatban Rajeczky Béni bácsi nevét újból meg kell említenem, aki akkor már Pásztórol járt fel tanítani Pestre (pásztói perjel volt abban az időben) és a Horánszky utcai házukban szállt mindig meg. Sokat beszélgettünk annak idején arról, hogy magyar szakdolgozatot kell majd írnom, és kaptam is különböző témákat. Egy szép nap beállít hozzám és elhozza Domokos Pál Péter fotóit a híres gyulafehérvári Batthyány-kódexről (amit másképpen Batthyány-gradu-

álnak is szoktunk nevezni); ez a magyar nyelvű gregoriánnum legkorábbi fontos dokumentuma. Béni bácsi azért adta a kezembe, hogy ezt használjam föl magyarból a korabeli versfordítások problémájának kidolgozására, hozzátevé azt is, hogy járjam be Debrecen, Csurgó, Pápa, Sárospatak és Budapest könyvtárait, és szedjem össze a megfelelő protestáns himnuszanyagot, és írjam ki a kottákat is, amit majd később felhasználhatok. Mivel én már akkor, 1947-ben gyűjtöttem az anyagot, most, amikor hirtelen vizsgáznom kellett, hamar meg tudtam fogalmazni a magyar szakdolgozatot, amelyet azonnal doktori disszertációnak is elfogadtak. Így sikerült az, hogy az utolsók között még le tudtunk doktorálni. Köztudomású

álunk is szoktunk nevezni); ez a magyar nyelvű gregoriánnum legkorábbi fontos dokumentuma. Béni bácsi azért adta a kezembe, hogy ezt használjam föl magyarból a korabeli versfordítások problémájának kidolgozására, hozzátevé azt is, hogy járjam be Debrecen, Csurgó, Pápa, Sárospatak és Budapest könyvtárait, és szedjem össze a megfelelő protestáns himnuszanyagot, és írjam ki a kottákat is, amit majd később felhasználhatok. Mivel én már akkor, 1947-ben gyűjtöttem az anyagot, most, amikor hirtelen vizsgáznom kellett, hamar meg tudtam fogalmazni a magyar szakdolgozatot, amelyet azonnal doktori disszertációnak is elfogadtak. Így sikerült az, hogy az utolsók között még le tudtunk doktorálni. Köztudomású

ugyanis, hogy 1949. januártól 1956-ig Magyarországon egyáltalán nem volt doktorálás. Húgom, aki orvos, csak 56-tól használhatta a doktori címet.

Meglepő volt, hogy míg az egyetemen radikális intézkedéseket fogantatosítottak a szerzetesekkel szemben, ugyanakkor a Zeneakadémián semmi nem történt; én 1950. júniusáig zavartalanul járhatam fehér-fekete ruhában a Zeneakadémiára. Hozzá kell azonban tennem, hogy az egyetemi magyarlát diplomám ugyan megvan, valójában azonban soha nem tanítottam ezt a két szakot; ebből azonban semmi kár nem származott, mert abban az időben a Zeneakadémián a praktikumra tanítottak bennünket, a tudományos megalapozottságot viszont e két egyetemi tanszakunk adta meg. Mind a kettőre, a magyarra is meg a latinra is szükségem volt későbbi kutatásaim folyamán.

1950. június 18. emlékezetes dátum számomra. Este még Margittay Sándor Bach-sorozatán beszéltem a Szervita-templomban, de azon az éjszakán bennünket szerzeteseket teherautóra raktak és internáltak. Mint utólag kiderült, mi voltunk a tűzok, hogy miután Mindszenty már börtönben volt, Rákosi meg egyezésre kényszerítse a püspöki kart. Nyár múltával az internálásnak vége lett, de szeptemberben az összes szerzetesrendet feloszlatták.

1951-ben újabb változás történt az életemben: megvonták tőlem az egyházmegyei beosztást, s világi pályára kellett mennem.

Sosem felejttem el azt a pillanatot, amikor azon gondolkodtam, hogy most mit válasszak, és egyenesen a zeneiskolára gondoltam, ahol szolfézst és elméleti tantárgyakat fogok tanítani. S ez a választásom – a Jóistennek hálát adok – bevált, mert ezáltal teljesen politikamentes intézménybe kerültem, ahol soha nem kellett megtagadnom szerzetesi mivoltomat: mindenki tudta, ki vagyok, de soha a világnézetemmel kapcsolatban nem

kérdeztek semmit, és nagyrabecsülték a munkámat. 1951-től 79-ig életem csodálatos szakasza telt, mert amire szerzetes tanárként készültem, azt most minden bebeszólás nélkül taníthattam is: szépre-jóra-erkölcsre fiúkat-lányokat, nyolcévestől huszonöt évesig.

Ez részleteiben úgy történt, hogy 51-ben a Fővárosi Zeneiskola Szervezetnél szerettem volna elhelyezkedni. Irsai Vera, a főigazgató mellett is állt, de akkor még a Fővárosi Tanácsnál egy volt nyilas ült, és amikor Irsai Vera megmondta, hogy egy papról van szó,

azt válaszolta: akkor inkább egy csellótanárt választunk. Irsai Vera azt tanácsolta nekem, helyezkedjem el valahova máshova, de mihelyt lehet, át fog venni.

Allami zeneiskolai állást kínáltak föl számomra Miskolcon. Ezt azonnal elfogadtam, bár nem volt leányálmom abban az időben utazgatni, mert előfordult, hogy öt-hat óra alatt értünk Miskolcra; de a miskolciakat nagyon szerettem, az iskolát is, a növendékeket is. Nagy előnye volt ennek a munkának – és ez később is megmaradt –, hogy heti három napban megoldottam a taní-

Teológus-hallgató Zircen, Marosszéki Zsolttal (1943)

tást. Hétfő–kedd–szerdán voltam Miskolcon, szerda este hazajöttem és a csütörtök–péntek–szombat teljesen a rendelkezésemre állt.

1955-ben Szabolcsi Bence segítségével áthelyeztek Budapestre, a 6-os körzeti zeneiskolába: pontosan a mi volt gimnáziumunk épületében, a mai József Attila Gimnáziumban tartottam az óráimat.

A szolfézs mellett Dobszay László segítségével itt is kiépítettem a négy osztály zeneirodalom óráit azok részére, akik nem zenei pályára készülnek. Ugyanakkor kórust is vezethettem és állandóan fiatalokkal lehettem, ez volt az életemem.

Az 1950-ben alapított kórusomat 1962-ig vezethettem a Villányi úti templomban, akkor azonban készülőben volt egy nagy ifjúsági pör, s a kellő pillanatban megsúgták nekem, hogy hagyjuk abba. Így megmentettem minden gyereket s magamat is a rendőri behívástól, de hát fel kellett áldozni a kórust. Viszont aki csak tudott, átjött a zeneiskolai kórusomba, amelyik már 1956-tól működött. Sok sikerünk volt, díjakat is nyertünk. 1979-ig vezettem az együttest, akkor búcsúztam el tőlük; azóta aktívan kórust nem tudok vezetni.

A zeneiskolának évente 6 béreltes koncertje volt, amit mindig a József Attila Gimnázium dísztermében rendeztek. 1956-tól mind a mai napig évről-évre megkérnek, hogy tartsak bevezetőt hozzá és konferáljam. Koncertek ismertetése régebben is kedves feladatomból volt, sok ilyet vállaltam, akár gyárakban, akár kisebb közösségekben, sok élményem van ezzel kapcsolatban, a TIT területéről is.

Életemben a legtöbbet egyetemista és zeneakadémista koromban voltam koncerten–operában, mert az természetes volt, hogy az ember egyetemre járt meg zeneakadémiára, gyakorolt és este mindig operában vagy koncerten ült. Az Operában aztán az ötvenes évekbe – egy szívességemet viszonzandó – fölajánlották, hogy bemehetek bármikor az előadásokra. Éveken keresztül szabad bejárásom volt ide, nagyban ennek köszönhettem, hogy a zeneiskolában az opera történetét szerettem tanítani és hogy a gyerekek is szerették ezt a tárgyat.

Közben azonban, 1953-ban a Zenetudományi Bizottságtól Csomasz Tóth Kálmánnal megbízatást kaptunk a protestáns graduálok anyagának feldolgozására. Ez ak-

kor nagy, szűz terület volt, ahogy Szabolcsi is jelzi a Magyar zenetörténet kézikönyvében.

Első lépésünként Csomasz Tóth Kálmánnal az 1635-ből való első magyarnyelvű, többszólamúságot is tartalmazó, híres Eperjesi Graduálról közölhettük részletes dolgozatunkat. (Azóta Ferenczi Ilona, aki tőlünk a témát később átvette, a Musicalia Danubiana-sorozatban magát a kötetet is kiadta, modern kiadásban.)

Mint említettem, Rajeczky Benjamin tanácsára én már annak idején, egyetemista koromban összegyűjtöttem a himnuszokat, azt kiegészítve Csomasz Tóth Kálmánnal megjelentettük második nagy dolgozatunkat, melyben a magyar protestáns graduálok himnuszeit közöltük összes variánsaikkal, fölhasználva összehasonlításul Rajeczky középkori himnusz-alap-anyagát.

Én aztán teljes erővel a protestáns passiók történetét dolgoztam fel. Ez azt jelentette, hogy nemcsak Magyarországon kellett összegyűjteni a forrásokat, hanem bejártam szó szerint egész Európát: Olaszországot, Svájcot, Ausztriát, Franciaországot, Hollandiát, Belgiumot, Svédországot, Németországot, és

Zeneiskolai kórusával, 1970 körül

A nagybudapesti művelődési vetélkedő XI. kerületi zenei csapatában ifj. Bartók Bélával és Horusitzky Zoltánnal (1970)

kétszer voltam Jugoszláviában is, ahol magnetofonnal az Adriai tengeri szigeteken gyűjtöttem anyagot. Ezt egyébként akkor kandidátusi disszertációnak is beadtam, amelyet el is fogadtak. Mivel a református területen nagy puritánus küzdelem alakult ki a 18. században, evangélikus területen pedig egy racionalista harc indult meg II. József korszakában a passiózás megszüntetése céljából, a munkámat bíráló bizottság arra volt most kíváncsi, hogy vajon Erdélyben ugyanúgy történt-e, mint az anyaországban. Már túl voltam a kandidátusi vitámon, de még ennek az anyagából készülő könyv kiadása előtt, 1968. júliusát Erdélyben tölthettem (teljesen magán alapon), és ott meg tudtam szerezni az egyházi hivatal engedélyét a kutatáshoz. Bejártam egész Erdélyt, és csodák csodájára minden anyagot filmen áthozhatom, és nem vettek el semmit a határon. Ma is itt van az Akadémián, és ezt akkor mind beledolgoztam a passiókról szóló könyvembe, amely a Bärenreiter és az Akadémiai Kiadó közös kiadásában, német nyelv-

ven jelent meg 1975-ben. Ez volt az első könyvem.

Az 1970-es években, tehát még a zeneiskolai munka mellett, a Zene tudományi Bizottság felkért a protestáns anyag megírására, az ötkötetes Magyarország Zenetörténete számára. Nem sokkal ezután azonban Rajeczky így szólt hozzám: – Meg vagy bízva a városi zeneélet monografikus feldolgozásával is, alapmunkálatokként a zene történeti kötetek részére, hogy ennek analógiájára az egész ország városi zene történetét megírassuk. Azt kérdeztem: miért pont én? – Azért, mert te megtanultál levéltári anyagot olvasni, amikor a 18. századi puritán és racionalista nézetek összecsapásával kapcsolatos levéltári adatokat kerestél a protestáns passióanyaghoz.

Elfogadtam és egyszerre kezdtem Péccsel és a tatai Esterházyakkal foglalkozni. Mindkét munka elkészült, és 1976-tól sorra meg is jelent az Akadémiai Kiadónál. Még mindig tanítottam a zeneiskolában, amikor Győrt dolgoztam föl. Majd következett Sopron, Eger – ezek a

kötetek 1980-tól kezdve jelentek meg –, a Székesfehérvárról szóló 1993-ban várható.

1979-ben a Zene tudományi Intézet megkérte Szentágothai János akadémiai elnököt, hogy szerezzen nekem státust. Éreztem azt, hogy az Intézetben a helyem, mert a rám váró feladatokat, a kötetek szerkesztését és a várostörténetek megírását már a zeneiskolai munkával összeegyeztetve nehezen tudnám végezni. Egyik szemem nevetett, de a másik sírt, mert a gyerekektől véglegesen el kellett búcsúznom. Ott volt a kórusom, akiket éveken át neveltem, máról holnapra róluk is le kellett mondanom éppúgy, mint az összes növendékemről. De helyes volt a gondviselés intézkedése is, és nagyon boldog vagyok, hogy a Zene tudományi Intézetben még hetvenéves koromon túl is aktívan dolgozhatom. Főmunkatársnak vittek be, de amikor Legány Dezső sajnos nyugdíjba került, át kellett vennem tőle a Magyar Zene történeti Osztály vezetését, s ezt ma is végzem.

Az Intézetbe tulajdonképpen az-

zal a szándékkal léptem be, hogy a Magyarország Zenetörténete harmadik kötetének szerkesztése lesz az én gondom. Közben azonban Csomasz Tóth Kálmán betegsége miatt a második kötet szerkesztését is rám bízták.

A kötet 1990-ben jelent meg szerkesztésemben, két fejezetének megírását magam vállaltam. 1987-ben lényegében ezeknek a fejezeteknek az eredményeiből született disszertációm alapján nyertem el a zenetudományok doktora fokozatot.

Több mint egy éve hivatalos szerződés alapján kutathatunk Erdélyben. 1991-ben két hétig voltam Kolozsvárott, majd egy hónapig Vásárhelyen, Szebenben, Gyulafehérvárott és Váradon, és azt mondhatom – a legnagyobb tisztelet hangján –, hogy a román Akadémia minden levéltári anyagot azonnal a rendelkezésemre bocsátott. Emberileg is szép élményem marad ez a két út; 1993-ban még szeretnék Szatmárnémetibe, Temesvárra és Brassóba utazni hasonló célból.

Minden évben el tudtam jutni Szlovákiába is hivatalos kutatóútra, sőt kellő időben voltam Zágrábban, amikor még zavartalanul összegyűjthettem az ottani 18. századi anyagot.

A második kötetünk nagyon fontos és egészen új mondanivalója: annak ellenére, hogy a török másfél századon keresztül az ország középső harmadában ült, a királyi Magyarország, Horvátország és Erdély egy pillanatra sem esett ki a korabeli európai zene légköréből. Ezt tételesen bizonyítani tudjuk. Az egész ország 16-17. századi anyagának a birtokában kimondhattam azt is, hogy két fontos várostípus különböztethető a meg korabeli Magyarországon, de tulajdonképpen már a középkorban is: a szabad királyi város típus és a mezőváros típus; ez zeneileg nagyon fontos különbségeket jelentett. A szabad királyi városban a város zenészei, a musici civitatis, akiket a város fize-

tett, sokszor egyúttal toronyzenészek is voltak. Ők álltak a zenélés középpontjában, a különböző felekezetek templomában is muzsikáltak, és a szórakoztató zenében is hegemoniát tartottak. A mezővárosoknál ezt a struktúrát nem tapasztaljuk, ott nem voltak a városnak saját zenészei. A mezőváros zenei műveltségének nivóját az dönti el, hogy ott milyen főúri családnak volt esetleg rezidenciája, beleértve a püspökséget és a káptalant is. Ezek eltartották a saját maguk zenekarát, és ez az egész város zeneéletében nagy szerepet játszott.

Természetesen az evangélikusok, reformátusok, a jezsuiták, piaristák és a többiek iskolai zenei kultúrája is beletartozik a kutatásaimba, ezt is mind feldolgoztuk.

Ugyanezt kell most tennünk a 18. századi zenetörténet megírásakor is, azzal a különbséggel, hogy most a belső országrésszel is foglalkoznunk kell, tehát anyagunk jóval megnőtt a 16-17. századihoz képest. Most a megfogalmazás, az összefoglalás jelent számunkra nagy próbát, hogy a lényegyet adjuk, de azért olvasmányos maradjon és ne túlságosan menjünk bele a részletekbe.

Egyelőre aktív vagyok az intézetben is, szeretem a kollégákat, szívesen dolgozom velük, a fiatalok közül is jónéhány aspiránst vezettem, segítettem a tudományos képzésükben. Magában az intézetben is tartok olvasási stúdiumot a fiatal kollégáknak, a 16-18., sőt a 19. századi levéltári anyag nagy része ugyanis latin és német nyelvű, gótbetűs, amit egyszerűen el kell tudni olvasni.

Körülbelül tíz év óta megbíztak az ELTE történeti tanszékén, hogy a városi főúri zenei kultúráról tartsak kollégiumot, és a 30-40 hallgató, aki ma is körülöttem van, nekem minden héten felfrissülést jelent. Azóta ott megkaptam az egyetemi tanári címet.

Ami pedig a rendünket illeti: a ciszterci rend 1989-ben hivatalosan

megújult. A titokban fölvelt növendékeinket csak mint világi papokat tudtuk tartani, akiknek nincs meg a tanári diplomájuk. De örömmel jelzem azt, hogy 1993-tól a pécsi volt gimnáziumunkat át vesszük, reméljük, sikerül átvenni a budai, az egri, a székesfehérvári és a bajai gimnáziumot is, s amíg rendi növendékeink végeznek – már négy évfolyamunk van –, addig civil tanárokkal fogunk dolgozni, mint a protestánsok.

Az én saját sorsomban apátunk igen bölcs intézkedése az, hogy mivel országos jellegű feladatomban van, ezt zavartalanul végezhessem továbbra is, hiszen a tudományos munka a rendnek mindig épp olyan fontos volt, mint a tanítás és a lelkipásztorkodás. Viszont emellett szívesen vállaltam és most már a negyedik évfolyamon tanítom nagyvenyimi noviciátusunkban gregoriánra és zenetörténetre a növendékeket, és teszem ezt addig, ameddig erőm bírja.

BORGÓ ANDRÁS